

УДК 330.1

І. С. Крамаренко,

к. е. н., доцент кафедри фінансів та кредиту,

Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини ВНЗ "ВМУРоЛ "Україна"

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

I. Kramarenko,

Ph.D., Associate Professor of the department of finance, Mykolaiv interregional institute of human development of the High Educational Establishment Open international university of human development "Ukraine"

PUBLIC FUNDING OF AGRICULTURAL AND FOOD SECTOR IN UKRAINE

В статті розглянуто сучасний стан державного фінансування агропродовольчої сфери України. Обґрунтовано напрямки підвищення державного фінансування агропереробних підприємств.

The paper considers the current state of public finance agro sector of Ukraine. Proved ways of raising public funding ahropererobnyh businesses.

Ключові слова: державна фінансова підтримка, кредитне забезпечення, бюджетне фінансування, лізинг, інвестиційне забезпечення, пільгове оподаткування.

Key words: government financial support, credit support, financing, leasing, investment security, tax relief.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Реформування, що відбувається у кожній галузі народного господарства, спонукає до швидкого переоснащення інноваційними технологіями агропродовольчі підприємства, для виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції на вітчизняному та світовому ринку. Але нестача власних коштів та неможливість залучення фінансово-кредитних вимагає від сільськогосподарських підприємств пошуку альтернативних джерел фінансування. Тому, одним із ефективних та альтернативних джерел фінансування є державне. Дослідження сучасного стану державного фінансування аграрних підприємств є досить актуальним.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вивченню сучасного стану та проблем фінансування агропродовольчої сфери України присвячено багато наукових праць, зокрема: В. Амбросов, П. Гайдуцький, І. Іртищева, М. Дем'яненко, О. Олійник, М. Стегней, Т. Стройко. Проте багато аспектів, пов'язаних з фінансуванням галузі, залишається поза увагою.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є аналіз сучасного стану державного фінансування агропродовольчої сфери України та надання рекомендацій щодо його підвищення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сьогодні фінансова підтримка з державного бюджету сільськогосподарських товаровиробників здійснюється за 8-ма основними бюджетними програмами, які охоплюють усі напрями діяльності аграрних підприємств, включаючи надання безвідсоткових кредитів фермерським господарствам, здешевлення банківських кредитів і страхових премій, надання допомоги для придбання складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва на умовах фінансового лізингу.

В економічній структурі видатків бюджету на агропродовольчу сферу лише у 2008 році переважали видатки на розвиток, а з 2009 року знову різко зросла частка видатків на споживання, що зумовлено скороченням загальної суми фінансування агропродовольчого сектора за рахунок державного бюджету (табл. 1). У 2011—2012 роках видатки на розвиток і споживання розподілялися майже рівномірно. У запланованому бюджеті на 2013 рік видатки розвитку порівняно з попередніми роками скоротилися в 3 рази і становлять 18,1 відсоток від загальної суми видатків. У 2009 році видатки на розвиток скоротилися. Через різке скорочення бюджету, а в 2013 році загальна сума видатків, передбачена на Міністерство аграрної політики та продовольства, встановлює 8,4 млрд грн., що на 217,8 млн грн. менше за 2012 рік, тому це не є причиною як у 2009 році.

Таблиця 1. Структура видатків державного бюджету України на агропродовольчу сферу, %

Видатки	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р. планується
Видатки розвитку	73,0	36,9	18,6	45,3	47,4	18,1
Видатки споживання	27,0	63,1	81,4	54,7	52,6	81,9
у тому числі:						
оплата праці	6,8	15,1	19,9	14,2	18,5	20,7
комунальні видатки та енергоносії	0,3	0,7	0,9	0,7	3,3	1,2
Всього видатків	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Розраховано за даними [1; 5; 6].

Це означає, що політика держави в 2013 році направлена не на розвиток фінансового забезпечення наукової, інвестиційної та інноваційної діяльності, а на поточне функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування, бюджетних установ аграрної сфери.

Щодо залучення кредитування станом на 20 липня 2012 року 1747 підприємств агропромислового комплексу залучили кредити загальним обсягом понад 5,8 млрд грн., що в 1,3 рази менше, ніж було залучено на відповідну дату 2011 року. Із загального обсягу отримано понад 4,2 млрд грн. — короткострокових кредитів, 972 млн грн. — середньострокових та 546,7 млн грн. — довгострокових кредитів. Процентні ставки, під які залучаються кредити у 2012 році, у середньому в Україні складають 20—22% річних [2].

Загалом фінансову підтримку на часткову компенсацію відсотків за банківськими кредитами, в тому числі на погашення кредиторської заборгованості минулих років, отримали 2668 підприємств агропромислового комплексу. Обсяги пільгових кредитів, залучених у 2011 році та попередніх роках, за якими підприємствам АПК було частково компенсовано відсоткову ставку, становить понад 10,8 млрд грн., у тому числі короткострокових кредитів — 5,6 млрд грн., середньострокових кредитів — 2,7 млрд грн., а також довгострокових кредитів — понад 2,5 млрд гривень [2].

Постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2012 року № 640 внесено зміни до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення фінансової підтримки суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 серпня 2010 року № 794 [3].

Затверджене Кабінетом Міністрів зниження з 10% до 7% ставки компенсації відсотків за кредитами в іноземній валюті, що надаються сільськогосподарським виробникам, викличе певні труднощі у вже і без того непростому процесі отримання таких позик. У гривні розмір

компенсації залишається незмінним і становить 2 облікові ставки НБУ, але не вище за розмір кредитної ставки за договором. Нині облікова ставка НБУ дорівнює 7,0% [7].

Також постановою передбачається часткова компенсація витрат на пересівання озимих зернових

культур, поновлено державну підтримку виробництва продукції рослинництва на зрошуваних землях шляхом часткової компенсації вартості електроенергії, використаної для поливу сільгоспкультур та укладення форвардних контрактів з Аграрним фондом на закупівлю зерна, здешевлення кредитів тощо. Але, на думку багатьох економістів, участь у програмі зможуть приймати не всі агропродовольчі підприємства.

У сучасних умовах, коли фінансова криза звела нанівець не лише власні можливості виробників, але і кредитні спроможності банківської системи, лізинг залишається чи не єдиним джерелом оновлення машинно-тракторного парку сільськогосподарських виробників. А потреба в придбанні нової техніки стоїть дуже гостро, адже зношеність сільгосптехніки в Україні сягає понад 90%. У цих умовах виникає нагальна потреба в фінансуванні придбання техніки, за рахунок коштів державного бюджету, через НАК "Укragролізинг".

Вплив лізингу на оновлення машинно-тракторного парку АПК стане відчутним лише за умови достатнього фінансування цього механізму. Щорічно для нього слід виділяти щонайменше 700—800 мільйонів гривень. У 2013 році в бюджеті закладено на повернення коштів у частині відшкодування вартості сільськогосподарської техніки, переданої суб'єктам господарювання на умовах фінансового лізингу, 4,6 млн грн., а на погашення заборгованості за кредитами, залученими державою або під державні гарантії і наданими для закупівлі сільськогосподарської техніки іноземного виробництва, 12 млн грн., тобто всього 16,6 млн грн. на фінансування НАК "Укragлізинг", що майже в 40 разів менше за потребу.

Для державного бюджету фінансовий лізинг є необтяжливим заходом, тому що витрачені на фінансовий лізинг кошти повертаються до бюджету у вигляді лізингових платежів. Крім цього, бюджет отримує податкові надходження від машинобудівних підприємств і аграріїв.

Тому метою державної фінансової підтримки сільського господарства повинно стати створення сприятливих економічних умов для

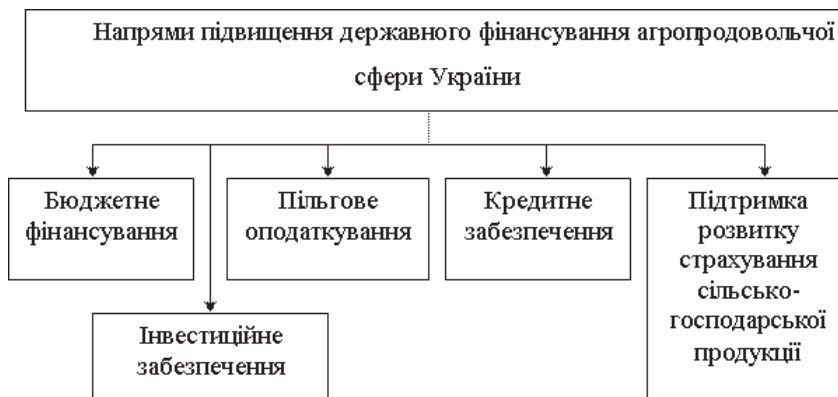

Рис. 1. Напрями підвищення державного фінансування агропродовольчої сфери України

здійснення сільськогосподарського виробництва (рис. 1).

Державна фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників повинна здійснюватися за такими напрямками:

- бюджетне фінансування (шляхом виплати дотацій та субсидій з державного та місцевих бюджетів);

- пільгове оподаткування (шляхом запровадження спеціальних режимів оподаткування);

- кредитне забезпечення (шляхом створення належної інфраструктури для розвитку кредитної кооперації, впровадження нових механізмів кредитування, створення гарантійних фондів тощо);

- інвестиційне забезпечення (створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій);

- підтримка розвитку страхування сільськогосподарської продукції (з метою забезпечення стабільності доходів товаровиробників).

Бюджетна підтримка надається суб'єктам господарювання у порядку та на умовах затверджених бюджетних програм, спрямованих на досягнення певної мети, завдань та очікуваного результату за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів.

Механізм бюджетної підтримки передбачає:

- формування прозорої системи критеріїв розподілу бюджетних коштів та забезпечення їх концентрації на ключових напрямках розвитку аграрного сектора;

- запровадження порядку бюджетного фінансування лише на умовах пайової участі товаровиробників у фінансованих з бюджету програмах, забезпечення їх рівного доступу до державних коштів та посилення системи контролю й фінансової відповідальності за їх ефективним використанням;

- підвищення ефективності видатків державного бюджету для підтримки аграрного

сектора економіки шляхом запровадження програмно-цільового методу використання бюджетних коштів;

- проведення постійного моніторингу виконання бюджетних програм, за результатами якого відбувається скасування неефективних програм та спрямування фінансових ресурсів на виконання програм, які відповідають цілям державної підтримки [4].

Для сільськогосподарських товаровиробників передбачається

застосування спеціальних податкових режимів, механізмів та інструментів оподаткування, направлених на врахування специфіки діяльності в галузі, її значимості для народного господарства, а також на забезпечення сприятливих умов господарювання з метою підвищення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та соціальної активності господарюючих на сільських територіях суб'єктів аграрного ринку.

Розвиток системи кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників повинен здійснюватися за такими напрямками:

- формування належної кредитної інфраструктури;

- сприяння формуванню кооперативної кредитної системи, спрямованої на обслуговування малого та середнього бізнесу в сільській місцевості;

- стимулювання розвитку кредитних спілок та їх об'єднань на селі;

- удосконалення механізмів кредитування суб'єктів аграрного ринку, зокрема запровадження заставних операцій з використанням специфічних видів цінних паперів;

- удосконалення механізму державної підтримки за рахунок застосування механізму здешевлення відсоткових ставок за користування кредитами;

- сприяння розвитку мережі кредитного забезпечення реалізації сільськогосподарської продукції за форвардними і ф'ючерсними контрактами;

- формування системи реєстрації боргових зобов'язань і застав, здійснення заходів з розвитку ринку боргових зобов'язань і застав, фінансових деривативів;

- забезпечення функціонування надійної системи гарантування повернення кредитів шляхом використання механізму відшкодування збитків за рахунок формування страхових резервів (гарантійних фондів), а також засто-

сування програм державної підтримки доходності сільськогосподарського виробництва;

— впровадження нових механізмів кредитування шляхом застосування фінансових інструментів (зокрема, під заставу майбутнього врожаю та шляхом застави земель сільськогосподарського призначення та прав користування ними).

Державна фінансова підтримка страхування у сфері сільського господарства направлена на стабілізацію доходів суб'єктів аграрного ринку та здійснюється шляхом здешевлення вартості страхових премій, фактично сплачених товаровиробниками (страхувальниками) за рахунок коштів Державного бюджету, за затвердженими програмами страхування залежно від пріоритетності для країни виробництва тієї чи іншої сільськогосподарської продукції.

ВИСНОВКИ

Державна фінансова підтримка агропродовольчої сфери України з кожним роком зменшується. Прийняті урядом країни програми не виконують своїх функцій та завдань, тому постає нагальна потреба в розробці стратегічних орієнтирів бюджетної підтримки аграрників. На нашу думку, пріоритетними напрямками підвищення державного фінансування повинно стати: стимулювання інноваційного розвитку агропродовольчої сфери; створення умов для високотехнологічного конкурентоспроможного товарного виробництва; підтримка розвитку системи кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників; забезпечення фінансової участі держави в програмах страхування та гарантування стабільного рівня доходів товаровиробників галузі; надання допомоги в структурній перебудові аграрного виробництва шляхом державного інвестування реструктуризації виробничої діяльності підприємств.

Література:

1. Інформація Міністерства фінансів України щодо виконання Державного бюджету України за 2011 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=330818&cat_id=330817

2. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>

3. Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення фінансової підтримки суб'єктів господарювання агропромислового

комплексу через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2012 р. № 640 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/640-2012-%D0%BF>

4. Проект Закону України "Про сільське господарство" від 12 грудня 2011 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.uniflor.biz/law/zakon-ukrajiny-pro-silskehospodarstvo.html>

5. Про Державний бюджет України на 2013 рік: Закон України від 06.12.2012 № 5515-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T125515.html

6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>

7. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>

References:

1. Ministry of Finance of Ukraine (2012), "Information of the Ministry of Finance of Ukraine on the State Budget of Ukraine for 2011", available at: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=330818&cat_id=330817 (Accessed 21 august 2013).

2. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2013), available at: <http://www.minagro.gov.ua> (Accessed 21 august 2013).

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), "On Amendments to the use of funds provided by the state budget for the financial support of entities agriculture through the mechanism of reduction of loans and lease payments of compensation: Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine dated July 11, 2012", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/640-2012-%D0%BF> (Accessed 21 august 2013).

4. Uniflor Ukraine (2011), Draft Law of Ukraine "On Agriculture", available at: <http://www.uniflor.biz/law/zakon-ukrajiny-pro-silskehospodarstvo.html> (Accessed 21 august 2013).

5. LIHA:ZAKON (2012), "On the State Budget of Ukraine for 2013", available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T125515.html (Accessed 21 august 2013).

6. Ministry of Finance of Ukraine (2013), available at: <http://www.minfin.gov.ua/> (Accessed 21 august 2013).

7. National bank of Ukraine (2013), available at: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index> (Accessed 21 august 2013).

Стаття надійшла до редакції 16.08.2013 р.